

ÕIGUS

JURIIDILINE KUUKIRI

1921 a.

Nr. 1.

2 aastakäik.

Toimetus: J. Lõo, N. Maim, R. Rago.
Toimetuse ja talituse aadress: Tartu, Aia tän. 39.Tellimise hind: 75 mk. $\frac{1}{4}$ aastas, üksik
nummer 25 mk.

Sisu:

Tagasitaitmine — J. Lõo. Mõned võrdlevad andmed omavalitsuse-üksuste korralduse kohta — J. Jans. Kriminaalkohtu-seadustiku § 159 — R. Rago. Vandekohus ja tema tarvidus Eestis (järg) — K. Grau. Kriminaalkohtu-seadustiku oskussõnad (lõpp). Kohtute tegevus. Tartu Ülikooli õigus-teaduskonna tegevusest 1920. Lisa:— Riigikohtu otsused 1920.

Tagasitaitmine.

Vene Tsiiviilkohtupidamise Seaduse §§ 138, 138¹⁻³, 184 ja 892 p. 2. järele võib nõudja kohtu otsust, mis tema kasuks tehtud, täitmisele pöörata, selle peale vaatamata, et kohtul veel edasikaebuse võimalus alles jääb ning otsust lõpulikult seadusjõusse astunuks ega kindlaksjäänuks ei või lugeda. Nii võib juhtuda, et kõrgem kohtuaste, kuhu kohtja edasi kaebas, ära muudab ehk tühjaks teeb otsuse, mille täitmise läbi vahepeal nõudja enese huvidele juba rahulduse on saavutanud. On otsus tühjaks tehtud, ei tohi ka enam tema tagajärjed, täit-

mine, jõusse jääda. Nõudja peab kohtjale tagasi andma kõik raha, asjad j. n. e., mis ta otsuse täitmiseks kohtja käest saanud. Vene tsiiviilkohtukorras aga ei leidu mingit eeskirja, kuidas tagasitaitmist tuleks toimetada. Isegi Vene tsiiviilõiguses (Seadustekogu X köide 1. jagu) ei ole sellekohast instituuti, mis normeeriks varanduste tagasisaamist, mis ilma õiguslise aluseta, nagu käesoleval korral, võõrastesse kätte on sattunud. Vene kõrgemal kohtul, Senatil, tuli sellepärast oma otsustes välja töötada rida eeskirju, kuidas täidetud ja tühjastehtud otsuse läbi kohtja kannatada saanud õiguslisi ja varanduslisi huvisid jälle jalule seada, endistada, lähedalt, tagasitaitmist (новоторь неполнения) teostada. — Need eeskirjad on kokkuvõetult leida viimases selle küsimuse kohta käivas Senati otsuses 1909. a. nr. 32. Pikemalt on neid käsitletud Butovski artikkel Vene Kohtuministeeriumi shurnaalis (Журн. Мин. Юст. 1911. a. nr. 5.)

Vene Senat leiab, et kohtja õigus, nõuda tühjastehtud kohtuotsuse tagasitaitmist, põhjeneb üldise reegli peal, mis käsib teatava akti maksusetaks ehk tühjaks tunnistamise puhul

lõpetada ka selle akti läbi tekkinud juriidilise suhte ning asetada asjaosalised endisesse seisukorda. See ületüldine reegel maksab Senati arvamise järele kõikide aktide kohta, olgu nad vaba kokkuleppe alusel seisvad toimingud (сдѣлки) ehk valitsuskohtade ja ametkondade määrused, millede hulka kuuluvad ka kohtuotsused. Siinjuures peab tähendama, et Senat otsuse tühistamisele ometigi absoluutset tähtsust ei anna selles mõttes, et tühistamisele iga kord ka täitmise tagasitegemine, taastamine peaks järgnema.

Praktilistel ära kaalumistel leiab Senat, et tagasitäitmise nõude rahulduseks veel peab ära ootama ja arvesse võtma uue otsuse selles kohtus, kuhu asi ümberotsustamiseks antud (Senati otsus 1902. a. nr. 60.), Kinnitab uus kohus uue otsuse läbi endiselt nõudja õigused, siis arvab Senat, et kostjal põhjust et ole endise otsuse täitmiseks sunniviisil võetud varandust tagasi saada. — Teoreetiliselt ei ole see küll mitte õige, kuid praktiliselt on otstarbekohane endise täitmise taastus uue otsusega kokkõlasse viia ja tagasitäitmist hiipalju lubada, kui palju uus otsus endisest lahku läheb ehk kõrvale kaldub. Tegelikult kujuneb tagasitäitmise taotlus järgmiselt: kostja, kes protsessi kassatsioonikohtus võitis, võib tagasitäitmist paluda, kas uue nõude (искъ) läbi, või erakorras (въ частномъ порядкѣ). Kui kostja erakorra tee valib, peab ta sellekohase palve sinna kohtusse andma, kuhu asi kassatsioonikohtust uuesti ümberotsustamiseks saadetud. Kohus vaatab kostja palve kas uue otsuse tegemisel või otsekohe pärast seda läbi. Igatahes peab kostja oma erakorralise palve täitmise taastuse asjas kohtus kuni otsuse tegemiseni kas kirjalikult ehk suusõnal avaldama. Pärast otsuse tegemist võib

ta ainult uue nõude teel (исковымъ порядкомъ) kohalises kohtus oma õigusi maksma panna.

Edasi leiab Senat (otsus 1909 a. nr. 32), et kohus ka siis mitte iga kord kohustatud ei ole tagasitäitmist lubama, kui taastus loomulikult ehk juriidiliselt võimatuks on saanud. Loomulik tagasitäitmise võimatus on siis olemas, kui asju, mis nõudja saanud, enam olemas ei ole, kui nad otsa on saanud, ära on hävinud. Juriidiline võimatus on siis käes, kui tagasitäitmise palve läbivaatamise ajaks see kostja õigus, mille põhjal ta täitmiseks äravõetud asja ehk objekti, nagu korterit, maakohta, talu tarvitada võis, juba ära on kustunud. Tagasitäitmine ei anna ega tekita uusi õigusi, vaid seab vanu jälule, niipalju kui nad veel olemas on. Loomuliku ehk ka juriidilise taastuse võimatuse korral võib kostja nõudja käest kadunud asja ehk õiguse eest nende väärtust nõuda. Kui aga niisugust võimatust mitte olemas ei ole ja kostja õigus, tagasinõutava asja peale alles püsib ning edasi kestab, peab kohus kostja palve rahuldama. See asjaolu, et nõudja asja juba kolmanda isiku kätte edasi on annud, ei või senati arvamise järele põhjuseks olla, et kohus keelduda võiks nõudjat kohustamast, kõike seda kaotajale tagasi andma, mis viimase käest põhjusega ära võetud. Kui ka kohtu määrust tagasitäitmise asjus otsekohe kolmanda isiku vastu, sest et ta protsessist mitte osa ei ole võtnud, teostada ei saa, siis on tal ometi, Senati arvamise järele, kaks kostja huvides väga tähtsat järeldust: 1) kohustab ta nõudjat omalt poolt kõik tegema, et kostja rahuldatud saaks ja 2) annab kostjale õiguse nõudja kui ka kolmanda isiku vastu uut nõudmist tõsta asja oma kätte saamiseks ehk ka jälle tasu otsida nõudja käest.

Samuti nagu kassatsioonikohtus tühistatud otsuse tagasitaitmise asjus, tuleb ka esimese astme kohtu otsuste suhtes toimetada, kui nad apellatsiooni kohtus tühjaks on mõistetud ehk ära muudetud. Kui kostja apellatsioonikohtus enne otsuse tegemist tagasitaitmise palvet ei ole avaldanud, jääb tal ainult uue nõude tee üle kohalikus esimese astme kohtus, ära rippumata sellest asjaolust, kas nõudja kassatsioonikohtusse edasi kaebas või mitte.

Need oleksid üleüldiselt joontes Wene kohtu praktikas senini maksvad määrused tagasitaitmise suhtes.

Et meil, Eestis, kohtud Wene korra järele peavad toimetama, siis tuleb ka tagasitaitmise palveid vastu võttes ja läbi vaadates neil Wene Senati poolt antud juhtmõtete järele käia. Kuid mitte igas tükis, sest meie peame ka oma, Balti, tsiviilõiguse iseäraldusi arvesse võtma ja tähele panema.

Nagu eespool juba tähendatud, ei leidu Wene tsiviilõiguses üleüldisi õigusvorme, mille alla tagasitaitmise kui erijuhtumise võiks mahutada. Meie, Balti tsiviilõigus on selle poolest rikkam ja sobivam. Siin leidub peatükk, mis pealkirja kannab: „Tagasinõude andmiseks iga põhjuse puudumise pärast.“ (B. Ts. O. §§ 3727 — 3733). Tema paragrahvid sisaldavad järgmist: kelle käes on teise varanduse hulka kuuluv asi ilma põhjusega, selle käest võib seda välja nõuda (§ 3727). Tagasinõudmiseks on ükskõikne see asjaolu, kas asja omandamiseks juba algusest saadik põhjus puudus ehk jälle pärastpoole ära langes (§ 3728). Tagasinõude alla käib iga andus, mis tehtud kohtu poolt tühistatud akti põhjal (§ 3729). Tagasinõude õigus on ka sellel, kes midagi teisele on annud põhjusel, mis pärastpoole ära langes (§ 3730).

Tagasitaitmist meie õiguse järele nende normide alla paigutada, selleks ei näe nende ridade kirjutaja mingit takistust. Tagasitaitmine on ka kõige selle tagasiandmine, mis võerast varandusest ilma põhjusega teise käes, sest et põhjus, see on kohtu otsus, mille sunnil üleandmine sündis, ära on lahgenud (§ 3728).

Nende normide järele kujuneks tagasitaitmine meil järgmiselt: makstud raha tuleks selles summas tagasi mõista, nagu sisse nõutud. Asjade suhtes tuleks tarvitusele võtta B. Ts. O. § 3733 juhatusel sealsamas §§ 3695 — 3699 leiduvad eeskirjad. Tagasinõude objektiks võib olla asi ise ehk selle hind, väärtus. Kui asjad, mille kindlaksmääramisel igapäevases elus arvu, mõõtu ehk kaalu tarvitatakse (заменяемые вещи), täitmise juures üle on antud, siis peab saaja niisama palju sellest tõust ja headusest tagasi andma (§ 3697). Individuaalsed asjad (незаменимые вещи) tulevad tagasi anda ühes nende juurdekasvu, saaduste ja viljaga (§ 3698). Kui heas usus vastuvõtja asja juba ära on võõrandanud, siis on ta kohustatud välja andma ainult asja eest saadud hinna (§ 3699).

Selle järele tuleks meil kõiges, mis tagasitaitmise palve kohtule andmisesse ja seal läbivaatamise korrasse puutub, Wene kohtute praktika järele käia, taastamispalve otsustamise ja taastamise täitmise juures aga Balti tsiviilõiguse §§ 3727—3733 ning 3695—3699 juhtnõuaks võtta. Kui tagasiandav asi veel nõudja käes alles on, ei ole vahet meie Balti õiguse ega Wene praktika vahel. Asi võetakse ja antakse endise omaniku ehk pidaja kätte. On aga asi juba kolmanda isiku käes, siis annab Wene praktika asja nõudjale õiguse asja ka selle käest tagasi taotada, iseäranis liikumata varandust. Isegi siis, kui liiku-

mata varandus selle võlgade eest, kelle kätte ta anti, avalikul enampakkumisel kohtu juures ära on müüdud, on taastajal õigus varandust ostja käest tagasi nõuda (Ts. Kp. S. 1180 p. 1; Senati otsus 1892. a. nr. 69), kuna meil Baltimaal maksva seaduse järele see enam võimalik ei ole (Ts. Kp. S. § 1884). Ka liikuva varanduse kohta võib Senati otsusest 1909. a. nr. 32 tagasitajaja õigust välja lugeda neid kolmandate isikute käest väljanõuda ja äravõtta. Iseäranis nõuab ja motiveerib seda vajadust Butovski (Жур. Мин. Юст. 1911 nr. 5), silmas pidades Senati endist eitavat seisukohta.

Meil, Balti tsiviilõiguse järele, on tagasitajaja õigus kolmandate isikute kätte läinud asjade kohta väga küsitav ja kahtlane. Esiteks ei ole vindikatsiooni (omandusõigus-nõude) võimalusest kolmandate isikute käest eespoolnimetatud Balti Tsiviilõiguse paragrahvides mitte juttu, vaid ainult asja hinna ehk väärtuse nõudmisest vastuvõtja ehk edasiandja käest. Teiseks annab kohtuotsuse täitmine, olgugi et otsus veel võib muutuda ja tühineda, nõudjale ikkagi kostja käest saadud asjade kohta omandusõiguse. Ta võib asja õigusliselt pantida, edasi müüa j. n. e. Järjekult tuleb arvata, et tagasitajjal Balti Tsiviilõiguse järele asjade väljanõudmiseks kolmandate isikute käest vindikatsiooni (omandusnõude) õigust ei ole.

Sellega võiksime tagasitajamise ülevaate lõpetada, sest otsuse tühjastegemise fakt iseenesest ei pane nõudjale kostja heaks — rohkem kohususi peale.

Tuleks veel vaadelda kahjutasu küsimust, mida mõned juba täitmise tühjastegemise faktist tõusta lasevad ja niiviisi tagasi-täitmist ja kahjutasu andmist ühisele alusele asetavad. Kahju

võib kostja täitmise läbiviimisel väga mitmet moodi saada. Näituseks, kostja on sunnitud olnud oma maja maha lõhkuma ja teise paika vedama, mille läbi temale suured kulud ning kahjud on tõusnud, ehk jälle kostja varandus on kaugelt alla hinna nõudmise rahulduseks ära müüdud. Tõuseb küsimus: kas võib kostja nende kahjude eest nõudja käest tasu taotada, silmas pidades otsuse tühistamise paljast fakti? Vene Senat on selle peale jaatavalt vastanud (Sen. otsus 1880 a. nr. 123), leides, et nõudja Vene tsiviilõiguse § 684 järele kostjale tasu peab andma, olgugi et nõudja täitmise juures tarvitas oma õigust, mis kohtu poolt tunnistatud ja kinnitatud. Minu arvates ei tuleks seda otsust meil mitte juhtnööriks võtta. Ka Vene õigusteaduslikes kirjanduses on see otsus karedat arvustamist ja hukkamõistmist leidnud (Verestshagin: Судебное Обозрение 1904, nr. 30.). Muidu on Senat ikka seletanud, et § 684. antud tasunõudeõigust siis tarvitusele tuleb võtta, kui keegi oma lubamata ehk mitteseadusliku tegevuse ehk tegemata (ущепие) läbi teisele kahju sünnitab. Aga kas on kohtuotsuse täitmine seadusvastane tegevus? küsib Verestshagin eespoolmainitud kirjatöös ja jõuab eitavale otsusele järgmiste argumentide põhjal: kohtuotsus on kohustav mitte ainult asjaosalistele, vaid ka kõigile ametikohtadele. Kohtu otsus on seadus antud juhtumise tarvis poolte vahel, olgugi et ta muutuda ja tühineda võib. Ka seadused käivad muutmise alla, kuid senikaua, kui nad muudetud ei ole, on nad maksvad ja kohustavad; samuti ka otsused. Kohtu otsuse täitmine on otsekui seaduse täitmine, õiguspärane akt. Pärastpoolne kohtu otsuse tühistamine ei või tagant järele enam seadusvastaseks muuta täitmist, mis nõudja poolt siis

ette võetud, kui otsus veel oma jõus oli. Lubamata, mitteseadusline on tegevus, millest seadus käsib keelduda, mille eest hoida. Tundmata on sellekohane keeld seadusjõusse astunud kohtuotsuse kohta. Verestshagin on sealsamas ka järeleandlik. Tingimata seaduspäraseks tahab ta ainult teise astme kohtu otsuste täitmist tunnistada, esimese astme kohtu otsuste täitmise eest aga nõudjat vastutavaks teha Ts. Kp. S. § 738. ja 740. põhjal. Minu arvates on see kontsessioon, see mõõndus asjata. Nimetatud paragrahvides seda vastutust pole üles seatud. Seal seisab küll, et kohtud esialgse täitmise andmise juures nõudja käest kindlustust võivad võtta ja täitmist üleüldse mitte lubada, kui täitmise läbi kostjale niisugune kahju (ущербъ) võiks tõusta, mida täpselt ei saa raha peale arvata ja seega ka nõudja poolt kindlustada. — Nähtavasti on kindlustus (обезпечение) siin tagasitäitmise puhuks mõeldud, et kostja selle tagasisaamises, mis ta nõudjale üle annab, mureta võiks olla, niihästi asjade eneste kui ka nende väärtuse suhtes, kui nõudja käest asju enam võtta ei ole. Oleks need paragrahvid vastutust esialgse täitmise puhul kostjale tekkivate kahjude eest nõudja peale tahtnud panna, siis oleks see selge sõnaga öeldud olnud, nagu Ts. Kp. S. § 601 ^{meses} see vastutus nõudmise kindlustuse korral väljendust on leidnud. Otsuste täitmise suhtes ei ole kostja kahjusid (вредъ и убытки) mitte kavatsatud nõudja peale veeretada, nagu nõudmise kindlustuse juures. Sellest tuleb kinni pidada. — Täitmise kahjusid ei saa ka Balti tsiviilõiguse §§ 3284., 3285. ja 3444. põhjal, mis kahjude tasumist käsitlevad, mitte nõudja peale panna. Ka need paragrahvid teevad oma kohaldamise (применение) eeltingimiseks nõudja luba-

mata, seadusvastast tegevust ja tema süüdi (dolus, culpa).

Kõige selle põhjal tuleb arvamisele jõuda, et otsuste täitmine iseenesest veel mitte lubamata teguviis ei ole, mis kostjale õiguse annaks peale täitmise tagastust ka veel kahjutasu nõuda.

Üleüldse on tagasitäitmine ja kahjutasu nõudmine kaks iseseisvat õiguse instituuti. Tagasitäitmise õiguslik alus on täidetud otsuse tühjastegemise paljas fakt, aga mitte nõudja ehk otusetäitja lubamata tegevus ehk süü. Kahjutasu aluseks jälle on seadusevastane lubamata tegevus, ühe sõnaga nõudja süü, mitte paljas kahjusaamise fakt. Muidugi, võib juhtuda, et mõlemad alused, niihästi tagasitäitmiseks kui ka kahjutasu nõudmiseks, ühes asjas kõrvuti ette tulevad. Nõudja võib kohtu otsuse saavutamisel ja täitmisel lubamata seadusvastaseid ja abinõusid tarvitanud olla, mis kostjale õiguse annavad nõudjalt kahjutasu taotada. Selleks peab kostja tõendama ja selgeks tegema niihästi nõudja lubamata teguviisi kui ka ühendava sideme (kausaal-sideme), mis sealt kahju juurde viis ja kahju tekitas. Mõlemaid institute tuleb lahus hoida ja lahus vaadelda seda enam, et kummagi kohta Balti tsiviilõiguses erimäärused maksavad, kahjutasu nõude kohta §§ 3284—3304 ja 3435—3460, tagasitäitmise kohta aga §§ 3727—3733 ning 3695—3699.

Eespool-harutatud mõtteid kokkuvõttes tuleks järgmist konstateerida:

1. Tagasitäitmise nõude peab kostja ette tooma kohtus, kuhu asi pärast otsuse muutmist kassatsioonikohtust anti, ehk kuhu asi apellatsiooni teel esimese astme kohtust jõudis.

2. Tagasitäitmise nõue tuleb erakorras ja enne uut kohtuotsust suu-

sõnal ehk kirjalikult avaldada; pärast seda võib ainult nõudeteel (исковыми порядкомъ) asja kohaliku kohtus alluvuse järele alustada.

3. Kohtud peavad tagasitaitmise lubamisel B. Ts. Ō. §§ 3727—3733 määrusi silmas pidama.

4. Kohtu otsuse täitmine nõudja poolt ei ole iseenesest veel mittelubamata teguviis, mis kostjale õigust võiks anda otsuse tühistamise puhul nõudja käest ka veel kantud kahjude eest tasu nõuda.

J. Lõo.

Mõned võrdlevad andmed omavalitsuse-üksuste korralduse kohta.

Asutava Kogu omavalitsuse-komisjon, kes kõne alla tuleva küsimuse lahendamise kallal töötas, ei löönud oma koosolekutel iseäralisi lahinguid Eesti omavalitsuse üksuste kindlaksmääramisel, vaid otsustas peaaegu ühel häälel jääda revolutsiooni aegu väljakujunenud korra juurde: vald, alev, maakond, linn. Oli ka teistsuguse seisukoha esitajaid, kuid need esialgu ei kaitsnud oma vaateid, vaid alles hiljem, kui projekt juba enam-vähem valmima hakkas, võtsid nad kindlamiini seisukohta. On arvata, et Riigikogus sellel alal mõtete lahkuminekuid tuleb. Seda võib täiesti loomulikuks pidada, sest tõepoolest ripub meie riiklik stabiilsus tähtsal määral otstarbekohaste ja elujõuliste omavalitsuse-üksuste väljakujunemisest. Meie uude põhiseadusesse on paragrahv (75) üles võetud, mis omavalitsuse-asutused otsekoheselt riiklikkudeks asutusteks tunnistab, mille kaudu riigivõim oma ülesandeid teostab, küll ainult niipalju, kui selleks ei ole loodud eriasutusi. Selge on, et demokraatlikus riigis seda vähem eriasutusi

tarvis läheb, mida viljakamalt omavalitsuse-asutused töötavad. Ajalooliselt on tõeks tehtud, et uutes, algavates riiklikkudes korraldustes kogukondlikud organisatsioonid kõige otsustavamat osa etendavad. Keskvõim kõveneb alles pärastpoole. Seda tõsi-asja elame ise praegu üle.

Omavalitsuse ülesannete ulatus ripub teatud ajajärgu elanikkude vajadustest ja omavalitsuse vahekorras keskvvõimuga.

Elanikkude tihedus määrab omalt poolt ära omavalitsuse-üksuse territooriumi. Mida tihedam elanikkude hulk, seda väiksem omavalitsuse-üksuse maa-ala, kuid harilikult seda laiemad omavalitsuse-asutuste ülesanded ja volitused.

Need oleksid üleüldised lähtekohad, mis ajaoludes mitmesuguseid muutusi üle elavad, kuid teatud arenemistendentsina siiski õiged on.

Meie oleme praegu Lääne-Euroopa arenemisringi kistud, sellepärast on vististi, otstarbekohane kõne all olevast küsimusest tarvilise ettekujutuse saamiseks, kõigepealt võimalikult lühidat arvulist ülevaadet teha omavalitsuse korralduse kohta Põhja- ja Lääne-maa kultuuririikides, seda kõrvu seades meie oludega. Pärast hindame neid andmeid, muid kaalumisi arvesse võttes.

Minule saadaval olevate arvustikuteadete järele on praeguse Eesti Vabariigi maa-ala kokku 37.468,9 ruutversta, ja seda ilma Petseri ja muude rahulepingu põhjal Eestimaa külge liidetud maa-aladeta.*) Elanikka on 1.067.800. Valdasiid on 350. Maakondasiid 9.

Valdade keskmine suurus elanikkude arvu poolest on 2500, keskmine valla maa-ala 107 ruut versta (114,5 ruutkilomeetrit).

*) Arvud võetud 1914 a. Ühiselu kalendrist.

Maakonna peale tuleb nende andmete järele keskmiselt: elanikka 118.600, maad 4163 ruutversta (4454 rtklm.). Selle juures ei ole linnaelanikkude hulk maha arvatud. Ilma linnadeta oleksid maakonnad läbistikku 100.000 elanikuga, kuna territooriumi vähenemist arvesse ei tule võtta.

Kõige suurem on maa-ala ja elanikkude arvu järele Tartu kreis: 5620,6 ruutversta (6014 rtklm.), elanikka ilma Tartu linnata 165.000, kõige väiksem Saaremaa: 2496,3 rty. (2670 rtklm.) ja 62.700 elanikku.

Need arvud ei ole käesoleva aja kohta täpiseks, kuid meie otstarbeks keskmiste arvudena täiesti tarvitatavad.

Prantsuse omavalitsuse-üksused on departemang (*departement*), ringkond (*arrondissement*) ja kogukond (*commune*). Kanton, mis ringkonna ja kogukonna vaheline administratiivne jaotus, ei ole omavalitsuse-üksus, vaid valimise ja rahukohtuniku ning teetegemise ringkond.

Departemangude maa-ala kõigub keskmiselt 3000 ja 8000 ruutkilomeetri vahel (meie maakond keskmiselt 4700 ruutkilomeetrit), kuna kaks departemangu 480 ja 608 rtklm. suurend on, seitse üle 8000 ruutkilomeetri.

Elanikkude arv departemangudes kõigub 100.000 ja ühe miljoni elaniku vahel; ühes departemangus (*Nord*) on ligi kaks miljonit ja teises (*Seine*, maa-ala poolest väike) ligi 4 miljonit elanikku.

Ringkondade ja kogukondade suuruse kohta ei ole mul praegu üksikasjalisi andmeid. Kogukondi on umbes 45.000 ja nad on meie valdadest kaugelt pisemad, niihästi maa-ala kui elanikkude arvu poolest.

Belgia on omavalitsusliselt ligikaudu samuti korraldatud nagu Prantsusmaa. Departemangu suurus on

maa-ala järele 2.400—3.700 rtklm., elanikka 23.000—1.500.000.

Itaalia administratiivne jaotus on samuti Prantsuse eeskujuline. Maakondi (departemangusid) on 69, mille suurus maa-ala järele 2.000 kuni 12.000 ruutkilomeetrit (üks maakond 345, teine 908 rtklm.), elanikkude arv 140.000—1.500.000. Kogukondi (valdasid) on (õigem oli) 8360, mis keskmiselt suuremad kui Prantsuse kommuunid.

Saksamaa ajalooline arenemine pole ühtlane olnud, sellepärast seal ka omavalitsuse korraldus mitmekesisem, muu seas ka maa-ala suuruse ja rahvarvu poolest.

Preisimaal on omavalitsuse-üksusteks: vald (ehk mõisakogukond), maakond (Kreis) ja provints. Provintsi ja kreisi vahel on veel ringkond (Bezirk) järelevalve-astmena, millel juriidilise isiku õigused puuduvad ja millel elanikkude esitust pole.

Preisi provintsidest on maa-ala järele kõige suurem Sileesia — 40.000 ruutkilomeetrit, kõige väiksem Berliin — 63 rtklm.*) Provintside elanikkude arv on 1,5—6,5 miljonit. Kreisides on 30—50.000 elanikku.

Baieris on omavalitsuse-üksusteks kogukonnad (vallad), distriktid ja kreisid. Kreisid on terves kuningriigis kaheksa, nende suurus 6.000—16.700 ruutkilomeetrit, elanikka 600.000—1.400.000. Saksamaal on samased omavalitsuse-üksused, kui Baieris. Kreisid on 5, nende suurus 2.000—4.300 ruutkilomeetrit, elanikka 425.000—1.300.000.

Distriktide ja valdade suuruse kohta pole andmeid praegu käepärast.

Austria-Ungaris Austria osas olid nõndanimetatud Krooni maad osariikide asemel, mis kreisidesse jaotatud.

*) Need arvud on 1911 a. pärit.

Kreisi elanikkude arv oli keskmiselt Steiermargis 19.000, Böömis 26.000 ja Galiitsias 86.000. Kreisid jagunevad kogukondadeks.

Ungaris organiseeriti 1870 a. seadusega komitaatides munitsipaliteetid kõrgema astme omavalitsuse-üksustena, mille hulka ka vabalinnad arvati. Munitsipaliteetid jagunevad kogukondadeks. Suuruse kohta ei ole andmeid käepärast.

Inglise omavalitsuse korraldus on ajaloolise arenemise tõttu väga ühtlusega. 1894 aastast saadik võib teda kolmeastmeliseks pidada: krahvkonnad, distriktid ja kihelkonnad.

Krahvkonnad on 152—2.600 Inglise ruutpenikoormat umbes 380—6500 ruutkilomeetrit suured, elanikkude arv 20.000—1.800.000. Valesis on krahvkonnad 280—920 ruutpenikoormat*) (Inglise) suured ja elanikka 23.000—600.000**).

1902/1903 oli Inglismaal ja Valesis 12 985 maa-kihelkonda, mis 672 distriktiks olid ühendatud. Krahvkondi oli 62. Kahjuks ei ole ligemaid andmeid vähemate omavalitsuseüksuste suuruse kohta. Läbistikku tuleb iga krahvkonna peale 10 distrikti ja iga distrikti peale 20 kihelkonda.

Schoti krahvkonnad (Schoti omavalitsuse korraldus on Inglise laadiline) on 55—4.200 Inglise ruutpenikoormat (kilomeetrites umbes 2,5 korda rohkem) suured, 7.000—1 330 000 elanikuga.

Iiri krahvkondade suurus on 316 kuni 2370 ruutpenikoormat, 37.000 kuni 400 000 elanikuga.

Linnad käivad Inglismaal enamasti krahvkondade alla, välja arvatud iseisvad linna-krahvkonnad.

Iseäralisesse rühma tulevad seada väiksemad, iseäranis põhjamaa riigid

omavalitsuse korralduse poolest. Algame Schveitsiga.

Omavalitsuse kõrgema astme asemel on seal kantonid, tõepoolest osariigid, mis teatud piirini autonoomsed. Nende suurus on väga mitmekesine. Niisama mitmekesine on kantonite administratiivne jaotus. Seal on olemas orgkonnad (*Thalschaften*), kreisid, ametkonnad, ringkonnad jne. Suurus väga mitmekesine.

Hollandis on omavalitsuseüksused ajaloolisel alusel välja kujunenud, mis 1830 aastal, peale Belgiast erinemist, Prantsuse mustriks korralduse asemele jälle jõusse astusid. On olemas maakonnad (*provincies*) ja kogukonnad (*gemcente*). Maakondade suurus on 1400—5100 ruutkilomeetrit ja 175.000—1.400.000 elanikku.

Norras on kaheastmeline omavalitsus. Teise, ülema astme esitus seisab koos alama astme (mida *herred* nimetatakse ja meie kihelkondadele vastavad) täidesaatvate organide esimeestest. Nende maa-ala on Norras väga mitmekesine ja langeb ametkondade territooriumiga kokku. Kõige vähemad on Jorlsbergi ja Laurvigi ametkonnad (kubermangud) — 2320 ruutkilomeetrit, kõige suurem Finmarken (Ruija) — 47.580 rtklm., see on suurem kui Eesti riik. Elanikka on tal aga vähe — 33.000, seega on ta elanikkude arvu järele kõige vähem Norra ametkond. Kõige suurem on Lõuna-Bergenhus — 135.000 elanikuga.

Ametkondlikult on Norra kolme järku jagatud: ametkond (kubermang), voutikond (kreis) ja komissari jaoskond.

Daani omavalitsuse korraldus on Norra laadiline. Ülemat järku nimetatakse ametkondadeks. Linnad on iseisvad omavalitsuseüksused, kuna ametkondlikul omavalitsusel maakogu-

*) 700—2300 ruutkilomeetrit.

**) Need arvud käivad 1906 a. kohta.

kondade kohta järelevalve-õigused on. Daani ametkondi on 21, nende suurus 587—3000 ruutkilomeetrit, elanikka 40.000—425.000.

Rootsis on 1862 a. saadik kaheastmeline omavalitsuse korraldus. Iga lään ehk kubermang on kõrgema omavalitsuse-üksuse maa-alaks. Läänisid on 25. Elanikka on läänides 100.000 kuni ligi 400.000. 100.000—200.000 elanikku on üheteistkümmes ja 200.000—300.000 kaheteistkümmes läänis. Maa-ala suurus ei tea. Linnadest on iseseisvad kõrgemad omavalitsuse-üksused ainult Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping ja Gäfle.

Soomes on ainult alam omavalitsuse-üksus kihelkondade näol olemas. Nende keskmine suurus on, läänide kaupa võetud, 291—2305 ruutkilomeetrit ja 2800—8400 elanikku.

Kui nüüd kõiki neid lühikesi teateid kõrvu panna, leiame, et Eesti maakonnad oma territooriumi suuruse järele Lääne-Euroopa departemangudele, läänidele ja krahvkondadele nii mõneski tükis järele ei anna. Ka elanikkude arv ei ole meil võrdlemisi sugugi väike. Edasi leiame, et väljaarenenud maades omavalitsus enamasti kolmeastmeline on, misjuures keskmine omavalitsuse-üksus meie maakonnast igal pool kindlasti väiksem on, kõrgema järgu omavalitsuse-üksuste suuruse järele arvates.

Vaidlus selle üle, kas meil otsustarbekohane on ühe- või kahejärgulist omavalitsuse korraldust luua, peaks, Lääne-Euroopa eeskujude peale toetades, kahejärgulise kasuks otsustatud olema. Siin ei ole võimalik Lääne maade omavalitsuse-üksuste kompetentsi ja organisatsiooni kohta andmeid ette tuua, et kaheastmelise omavalitsuse kaitsjate seisukohta laiemalt põhjendada. Toon selle asemel Soome senati seadus-

andliku komisjoni arvamise teise astme omavalitsuse sisseseadmise kohta Soomes. Nimetatud komisjonile tehti 1907 a. ülesandeks küsimust uurida ja ta jõudis põhjaliku töö järele järgmisele otsusele, mis 1912 a. pikemate põhjendustega trükkis avaldati. Selle komisjoni aruandes kirjutatakse:

Kõrgema astme omavalitsuse-üksuste loomisele tuleks võimalikult peasuda; sest see on omane edendama maa ühiskondlikku arenemist. Maa (s. o. Soomemaa) tuleks jaotada nii, et iga lään (kubermang) kaheks, kõige rohkem kolmeks piirkonnaks esineb. Nende lääni-piirkondade (maakondade) valitsust teostavad iga aasta kokkukutsutavad esituskogud, mis valitakse üleüldise, otsekoheise jne. valimisõiguse alusel, nagu maapäevgi.

Täidesaatvaks ja asju ettevalmistavaks võimuks oleks iseäraline valitav komisjon.

Läänivalitsuste poolt otsustatavate asjade harutamiseks peaksid osa võtma ka kohalikud ollused, võimalikult piirkonnakomisjonide (piirkonnavalitsuste) liikmed.

Mis läänipiirkondade omavalitsuse kompetentsi puutub siis on nimetatud komisjoni poolt umbes samased sihtjooned üles seatud, nagu meie Asutava Kogu omavalitsuse-komisjoni poolt kokkuseatud kavaski: põllutöö ja muude majandusalade edendamine, teede tegemine, kommunaalpangad, kindlustusseltsid jne., haridusasi, tervishoid jm.

Huvitav on ära märkida, et Soome senati komisjon ka kubermangu (lääni) valitsemise juurde kohalikka olluseid soovib kutsuda, seega kolmeastmelise omavalitsuse küsimuse Soomes üles on tõstnud, kuigi esialgu aralt.

Jeh. Jans.

Kriminaalkohtu-seadustiku § 159.

K. k. s. § 159 on sagedaks komistamiskiviks meie Rahukogudele. Et asja venitada, paluvad kaebelused kas oma teistuskäebustes ehk kohtu istungitel üle kuulata kas vanu või uusi tunnistajaid. Kohus märkab kaebeluse tagamõtet ja jätab palve tagajärjeta. Sagedasti põhjendab ta aga loovutamist sedavõrd õnnetult, et Riigikohtul sisuliselt kõige õigem otsus tuleb tühjata. Teistel juhtumistel aga, kartes anda kaebelusele tühjamis põhjendit, rahuldab Rahukogu paluja soovi ja kuulab üle niisuguse tunnistaja, keda ta seaduse järele sugugi pole kohustatud üle kuulama. Mõlematel kordadel nähakse asjata vaeva. See pärast olgu selgituseks need read.

1. jaanuarist 1914. a. maksab K. k. s. § 159 uus tekst, mis Vene keeles järgmiselt kõlab: „Стороны могут представлять свои доказательства и приводить свидетелей, Мировой Съезд не в правѣ отказать въ допросѣ: 1) тѣхъ изъ допрошенныхъ Мировымъ Судьею свидетелей, которые приведены сторонами, и 2) свидетелей, въ допросѣ коихъ было неправильно отказано Судьею. Допросъ прочихъ свидетелей зависитъ отъ Мирового Създа, который принимаетъ при этомъ въ соображеніе, могутъ ли имѣть значеніе для дѣла обстоятельства, подлежащія разъясненію показаніями этихъ свидетелей. Объ отказѣ въ вызовѣ свидетелей Мировой Съездъ составляетъ постановленіе, съ изложеніемъ основаній отказа.“

See tekst määrab kindlaks, missuguseid tunnistajaid Rahukogu igal juhtumisel on kohustatud üle kuulama ja missuguste ülekuulamine tema äranägemisest oleneb.

Asudes tunnistajate ülekuulamise palve lahendamisele peab Rahukogu kõige pealt selgitama, kas on palütud tunnistajate ülekuulamine tingimata kohustav, või oleneb see tema äranägemisest. Tingimata kohustatud on ta üle kuulama: 1) rahukohtuniku juures ülekuulatud tunnistajaid, kelle pooled on toonud enesega kaasa Rahukogu istungile, ja 2) neid tunnistajaid, kelle rahukohtunik võõriti jättis üle kuulamata. — Eksib Rahukogu mainitud kahe nõudmise vastu, siis rikub ta oluliselt K. k. s. § 159. mõtet ja ta otsus ei või jääda seadusjõusse.

Kõikide teiste tunnistajate ülekuulamine — olgu nad rahukohtuniku juures üle kuulatud, või esimest korda teistuskäebuses ehk Rahukogus üles antud — oleneb Rahukogu ära nägemisest. Rahukogu on kohustatud järele katsuma, kas neil asjaoludel, mille tõenduseks tunnistajaid palutakse, on tähtsust asja kohtu või mitte. Keeldumise kohta on ta kohustatud kirjutama määruse ja ära seletama, mis põhjustel ta on loobunud tunnistaja ülekuulamisest.

Soovi, uut tunnistajat ehk rahukohtuniku juures ülekuulatud tunnistajat uuesti üle kuulata, peavad pooled avaldama oma teistuskäebustes ehk Rahukogus enne asja ettekannet. Mõlematel kordadel peab seletatud ja selgitatud olema, mille tõenduseks tunnistajat soovitakse. Enne asja ettekannet teeb Rahukogu määruse, kas on tunnistaja asjale tähtis või mitte. Sest oleneb palve täitmine või tagajärjeta jätmine. Asja harutamise ajal on pool õigustatud tunnistaja ülekuulamist paluma ainult sellel korral, kui harutusel selguvad uued asjaolud niisugused asjaolud, mis ennemini temale olid tundmata ja teadmata.

Määrus keeldumisest tunnistajat üle kuulata peab olema põhjendatud.

Rahukogu on kohustatud tõendama, missugustel põhjustel jõuab ta otsusele, et tunnistaja pole asjale tähtis. Lausest — „Rahukogu leiab, et tunnistaja pole asjale tähtis, ja jätab ta seepärast üle kuulamata“ — on vähe. Sellega on märgitud ainult teatava mõttekäigu resultaati, põhjendus ise aga puudub. Seda nõuab aga K. k. s. § 159 lõpp.

Ainult sellel juhtumisel, kui tunnistaja ülekuulamise palve liig hilja on avaldatud, pole Rahukogul tarvis harutada, kas tunnistaja on asjale tähtis või mitte, vaid kas asjaolu, mille tõenduseks tunnistajat palutakse, on uuesti ilmsiks tulnud või mitte. Asjaolu peab uuesti ilmsiks tulnud olema mitte kohtule, vaid poolele, kes tunnistajat palub üle kuulata.

Need on üldised nõuded, mida K. k. s. § 159. käsitleks peab silmas pidama. Ei täideta neid nõudeid, siis rikutakse seaduse mõtet. Vene Senati ja meie Riigikohtu praktilise põhjal see rikkumine ei tingi aga alati mitte otsuse tühjamist. Mõnikord peetakse rikkumist oluliseks, mõnikord mitte. Oluline K. k. s. § 159. mõtte rikkumine on: 1) kui Rahukogu läheb õigel ajal avaldatud ja põhjendatud tunnistaja ülekuulamise palvest vaikides mööda, ei haruta teda üldse, 2) kui ta samadel tingimustel avaldatud palve täitmisest loobub loogikavastaste põhjendustega. Olgugi, et tühjamiskohtu ülesanne pole, nagu seda K. a. s. § 5 tähendab, harutada asja sisu, s. t. sisuliselt hinnata tunnistaja tähtsust, siis on Vene Senat, kui ka meie Riigikohus leidnud, et tühjamiskohus ei või lubada loogikavastaseid põhjendusi. Tühjamiskohus on kutsutud valvama selle järele, et asja sisuliselt harutav kohus ei väänaks tõendusi ega teeks avaldatud palvetest vale järeldusi. Kõik otsused,

mis rajanevad säherduste mõtteväänamiste peal, ei või omandada seadusjõudu. Nii on Vene Senati poolt tunnistatud loogikavastaseks järgmised tunnistaja ülekuulamata jätmise põhjendused: a) kui tähtsusetaks on arvatud tunnistaja, kes tõendama pidi, asjaolu, millest järeldama pidi, et kaebealune kuritegu, milles teda süüdistatakse, pole korda saatnud; b) tunnistajate tähtsusetaks arvamine, kes süüdi vähendavaid asjaolusid pidid tõendama, näit. R. N. S. § 138 olemasolu; c) tunnistaja tähtsusetaks lugemine, kes pidi tõendama, et vastase tunnistaja valetab, jne. Kõiki juhtumisi on võimata üles lugeda ja pole ka tarvis. Rahukogu peab ainult selle eest hoolt kandma, et ta poole poolt avaldatud palvest ei tee loogikavastast järeldust. 3) 1. ja 2. punktis avaldatu maksab ka juhtumiste kohta, mil tunnistajat palutakse üle kuulata asja harutamise vältusel, kui on selgunud enne tundmata asjaolud.

Olulist K. k. s. § 159 rikkumist ei ole Vene Senat ega Riigikohus leidnud järgmistel juhtumistel: 1) kui Rahukogu läheb vaikides mööda tunnistaja ülekuulamise palvest, mis avaldatud küll õigel ajal, aga ei sisalda eneses põhjendust, milleks tunnistajaid palutakse; 2) kui Rahukogu läheb vaikides mööda palvest, mis avaldatud hilja, s. t. asja harutamise vältusel ja ei sisalda uute asjaolude äratähendamist; 3) kus Rahukogu keeldumist ükskõik mis puhul puudulikult motiveerib, aga asjast on näha, et loobumise määrus on loogiliselt õige ja järgneb poole poolt avaldatud palvest. Näit. kirjutab Rahukogu: „leidis, et tunnistaja ei ole asjale tähtis, ja jätab ta üle kuulamata“. Põhjendus ise on puudulik, kui ta aga on selge loogiline järeldus poole poolt avaldatud palvest, siis ei saa tehtud viga lugeda

oluliseks, mis tingib K. k. s. § 912 p. 2. järele otsuse tühjast. (Vaata Vene Sen. Kr. Dep. otsused 8/1914 a., 2/1915 a., 45/1899 a.)

R. Rägo.

Vandekohus ja tema tarvidus Eestis.

(Järg).

1907. a. seaduse järele (Criminal Appeal Act) ei ole Inglismaal vandekohtu otsus mitte lõpulik, vaid tema peale võib süüdimõistetud edasi kaebata appellatsiooni ja kassatsiooni teel, kuna mannermaal, ümberpöörduvalt, vandekohtu otsus lõpulikuks loetakse ja ainult kassatsiooni teel edasikaebus lubatav on. Professionaalkohtunik, kes kohtu istungit juhatab, on mannermaal karistuse määramise juures palju rohkem piiratud kui Inglismaal, sest mannermaal on kohtuniku funktsioonid seadusega täpisealt ära määratud ja teiseks võivad ka vannutatud mehed oma otsuses süüaluse kohta süüdistust raskendavaid ja kergendavaid asjaolusid tunnustada, mida kohus karistuse määramisel tingimata arvesse peab võtma. Ka ei ole kontinentaalkohtunikul õigust nõuda, et vannutatud mehed süüaluse õigeks peavad mõistma sel juhtumisel, kui asjas tarvilikud süüditõendavad andmed punduvad.

Inglise vannutatud mehed töötavad vilunud, elukutselise kohtuniku juhatusel ja nõuandel, kuna Prantsusmaal seaduses kindlaks määratud piirides vannutatud mehed ja elukutselised kohtunikud iseseisvalt otsustavad: esimene süüküsimust, teine karistuse määramist.

Vandekohtud seisavad koos kahest kolleegiumist: professionaalsetest ehk elukutselistest kohtunikudest ja 12 vannutatud mehest; need mõlemad

kolleegiumid harutavad ühiselt, kuid otsustavad lahus.

Inglismaal kutsutakse vannutatud mehed rahukogu istungitele, mida seaduses kindlaks määratud ajal neli korda aastas peetakse. Niisamuti töötavad vannutatud mehed kuninga väljasõitjate kohtunikud (judices itinerantes) juures, kes ülemkohtu käsutusel tarvidust mööda krahvkondadesse sõidavad kohut mõistma. Peale selle mõistavad kohut vannutatud mehed Londoni peakohtus igakuulistel istungitel.

Prantsusmaal on vandekohus appellatsioonitribunaali juures, mis kohtuministri ettekirjutusel perioodiliselt vähemalt neli korda aastas iga departamanga pealinnas kokku kutsutakse, tarbekorral ka rohkem.

Eesistujaks vandekohtuistungitel loetakse harilikult vanemat appellatsioonikohtu presidenti. Et aga ühel inimesel võimata on üksinda seesugust ülesannet täita, siis määrab kohtuminister ehk vanem appellatsioonikohtu president istungile iga kord ühe eesistuja appellatsioonikohtu liikmetest. Niisamuti määratakse kohtuministri ehk vanema presidendi poolt ka kaks kaasistujat ehk nõuandjat appellatsioonikohtu liikmetest ehk kohalikkude esimese astme kohtute esimeestest.

Prokurööri funktsioonid neis departamangudes, kus appellatsioonikohus on, täidab kindralprokuröör ehk tema vanem abi, teistes departamangudes kohaliku esimese astme kohtu prokuröör. Sekretääri kohuseid täidab esimesel juhtumisel appellatsioonikohtu sekretäär ehk tema abi, teisel esimese astme kohtu sekretäär.

Saksamaal asub vandekohus esimese astme maakohtu (Landgericht) juures. Istungid on perioodilised, mis oleneb asjade arvust. Vandekohtu eesistuja määratakse, aga mitte maakohtu esimehe poolt, vaid kõrgema maakohtu

(Oberlandgericht) esimehe poolt kõrgema maakohtu liikmetest ehk maakohtu liikmetest. Senikui on eesistuja kõrgema maakohtu esimehe poolt määrata, täidavad vandekohtu eesistuja kohuseid maakohtu esimees (§ 88). Maakohtuvalitsus (Landesjustizverwaltung) võib otsustada, et mitme maakohtu ringkonnad üheks vandekohtu ringkonnaks ühendataks. Säärasel juhtumisel täidab vandekohtu eesistuja kohuseid selle maakohtu esimees, kelle juures vandekohtu istumine on, kuna liikmeteks koondatud ringkonna maakohtu liikmed nimetatakse.

Austrias seisab vandekohus esimese astme kohtukoja (Gerichtshof) juures. Nagu Saksamaal, nimetab ka Austrias vandekohtu eesistuja II astme kohtukoja esimees. Harilikult nimetatakse eesistujaks vandekohtus I astme kohtukoja esimees, kuid selleks võib kutsuda ka I ja II astme kohtukoja liikmeid. Kaasistujad nimetab I astme kohtukoja esimees, kes kohtukoja liikmetest või ringkonna kohtunikudest (Bezirksrichter) (§ 301).

Venemaal oli vandekohus ringkonnakohtu juures. Istungid — järkjärgulised (periodilised). Vandekohtu esimehe määras 1885. a. seaduse järele kohtupalati vanem esimees (§ 78⁴) ehk ringkonnakohtu üldine koosolek ringkonnakohtu liikmetest, sellest pärast kohtupalati vanemale esimehele teada andes.

Vandekohtu teine kolleegium seisab, nagu tähendatud, koos 12 vannutatud mehest, keda rahva hulgast vallatakse kohut mõistma kriminaalasjus kaaskodanikkude üle ühes elukutseliste kohtunikudega. Riigi huvides seisab, et kohtusse mõistjatena ilmuksid isikud, kes kohased ja väärt on seda kõrget ülesannet täitma.

Kõige pealt peab seadus, üldlised juhtnõõrid üles seades, kindlasti

ära tähendama, kes kodanikkudest võib olla vannutatud meheks ja kes selleks kõlbmata (incapaces). Seadus ei saa aga iialgi üksikasjaliselt ette näha kõiki neid puudusi, mis ühel või teisel on ja mille tõttu tema mitte väärt ei ole seda tähtsat kohustust kandma, mis kohtuniku õlgadel lasub. Sellepärast on väga tähtis vannutatud meeste valimise kord ning elundid, kes vannutatud meeste valimist korraldavad. Valimisviis, mida loetakse kõige ajakohasemaks, sünnib nimekirjade järele. Esiteks seatakse kokku üldine nimekiri, kuhu sisse kantakse kõik isikud, keda seadus selleks kõlblikuks loeb. Üldisest nimekirjast seatakse kokku aasta-nimekiri, kuhu üles tähendatakse need, kes peale põhjalikku järeelkaalumist selleks määratud elundite poolt kõlvuliseks on tunnistatud vannutatud mehe kohuseid kandma. Aasta-nimekirja järele seatakse kokku teenistuse-nimekiri, kuhu üles kirjutatakse need isikud, keda teataval ajajärgul kohtusse istunistele kutsutakse. Nimekirjade kokkuseadmine võib olla usaldatud kohaliku omavalitsuse asutustele ja kohtule. Kohalik omavalitsus on kõige kohasemaks esialgsete nimekirjade kokkuseadmise elundiks, sest temale on ümbruskonna inimesed kõige rohkem tuntud ja teadupärast. Et aga isiklike hõõrumisi ja vahekordi mitte arvesse ei võetaks, mis omavalitsuse-asutusel ühe ehk teise vastu võib olla, sellepärast tuleb tarvilikuks lugeda, et pärastised nimekirjad revideeritaks ja kokku seatakse erapooletu kohtu poolt, ning teenistuse-nimekiri, kui viimane, tuleb liisu läbi moodustada, et ära hoida igasugust kahtlust ja isiklikku mõju vannutatud meeste valimisel, tulgu see kust poolt tahes.

Inglismaal vannutatud meeste raamatusse (juror's book) ehk esialgsesse

nimekirja kantakse kõik laitmata elukommetega, kohtu poolt karistamata kirjaoskajad 21—60 a. vanaduses järgmistesse kategooriatesse kuuluvad isikud: niisuguse liikumata varanduse omanikud, mis vähemalt 30 sterling-naela kasu toob aastas; eluaegsed ehk vähemalt 21 aastast peale niisuguse liikumata varanduse rentnikud, mis vähemalt aastas 50 sterl. naela kasu annab; kodanikud, kes vaestele maksusid maksavad ja kes korterit peavad, kus vähemalt 15 akent on ehk üüri maksavad mitte alla 15 sterling-naela aastas. Ei ole kohane vannutatud meeste elukutsele peeriseisus, kohtuamet, advokaadi ja vaimulikkude elukutse ning teenistus.

Vabastatakse vannutatud meeste kohustest need, kes möödaläinud ehk käesoleval aastal vannutatud meeste kohuseid täitnud, parlamendi liikmed, sõjaväes teenijad ehk mõnesuguses tsiviilametis, niisamuti arstid ja apteekrid.

Kõik isikud, kes ülemaltähendatud tingimustele vastavad, kirjutab kihelkondades kirikuvanem ja vaeste hoolekandja tähtnimestikku. Viimane pannakse iga aasta septembrikuul viimase kolme nädala jooksul peakiriku juurde nähtavale kohale üles protesti avaldamiseks. Peale nimetatud aega saadetakse nimekirjad ära väikesele Rahukogule, kes sisseantud protestid ära kuulab ning otsustab ja nädala jooksul vannutatud meeste nimekirja juror's book'i kannab ja edasi saadab sheriffile. Selle järele kutsub sheriff iga kohtuistungi jaoks 48—72 vannutatud meest kohut mõistma. Kutse peab vähemalt 6 päeva enne istumist kätte saadetud olema. Istungitel ei ole keegi kohustatud päeva jooksul rohkem kui ühest istumisest osa võtma. Vannutatud meeste amet loetakse aumametiks ja palka ei maksta, välja ar-

vatud erilised ehk spetsiaalsed vannutatud mehed, kellelt iseäralisi teadmisi nõutakse tsiviilasjus.

Teistsugusem ja võrdlemisi keerulisem on Prantsuse süsteem. Maksva seaduse järele võivad Prantsusemaal vannutatud meesteks olla kõik, kes 30 aastat vanaks on saanud, Prantsuse keeli lugeda ja kirjutada oskavad, kes ei ole isiklikus teenistuses, kes ei ole kohtuametist loovutatud, kes eeluurimise ja kohtu all ei seisa ja kellele kohtu poolt karistusena ajutiselt või jäädavalt need õigused pole ära võetud. Vannutatud mehe kutsele vastavaks ei loeta deputaadi, ministri, riiginõukogu liikme, ministri sekretäri, prefekti ja tema abi, kohtuniku, politseikomissari, tolliametniku, kasurkaja ja kooliõpetaja amet, niisamuti sõjateenistus, vaimulik seisus ja telegraafivalitsuses teenimine; peale selle ei või vannutatud meesteks teatavas asjas olla: pooled, tunnistajad, oskustajad (ekspertid), tõlkijad ja isikud, kes kohtupolitsei kohustusi täidavad. Vannutatud meeste kohustest vabastatakse isikud, kes 70 aastat vanaks on saanud, kes mineval ehk käesoleval aastal vannutatud meeste kohuseid täitsid, ja isikud, kes omale ülespidamist igapäevase kätetööga teenivad.

Isikutest, kes vannutatud meesteks kõlblikud, seatakse kokku vannutatud meeste aasta nimekirjad, iga departamangu kohta 400—600 vannutatud mehe jaoks (iga 500 inimese kohta üks), kuhu sisse kantakse isikud, kes departamangus elavad.

Nimekirjade kokkuseadmist toimetavad kantoni ja ringkonna komisjonid. Esimene seisab koos rahukohtunikust kui eesistujast ja meeridest ning kahest ühiskonna poolt valitud volinikust. Nimetatud komisjon seab kokku esialgsed nimekirjad, kuhu kahevõrra rohkem vannutatud mehi kantoni kohta

üles tähendatakse, kui neid tuleva aasta jaoks tarvis läheb. Need nimekirjad saadetakse ringkonna komisjoni, mis esimese astme tsiviilkohtu presidendi kutsel ja juhatusel septembrikuul ringkonna peapunkti kohalistest rahukohtunikudest ja generaal-nõukogu liikmetest kokku astub. See komisjon valmistab lõpulikult aasta-nimekirjad, kuhu proportsionaalselt mitte üle $\frac{1}{4}$ esialgsetest nimekirjadest ei kanta. Sama kohus seab kokku nõndanimetatud vannutatud meeste tagavara ehk kandidaatide nimekirja isikutest, kes ringkonna pealinnas elavad, kus kohtu istungid harilikult peetakse. Tähendatud ringkonna nimekirjad saadetakse enne esimest detsembrit esimesele kohtu presidendile, kus vandekohtu istungid — assiisid avatakse, kes detsembrikuu esimesel poolel neist nimekirjadest departemangu aasta-nimekirja kokku seab, mis selles seisab, et kõik ringkonna nimekirjades seisvad isikud tähestiku järele ühte nimekirja kantakse. Vähemalt kümme päeva enne vandekohtu istungit seab kohtu esimees liisu läbi avalikul vandekohtu istumisel aasta-nimekirjast istungi-nimekirja kokku. Siia kantakse 36 järjekorralise vannutatud mehe nime ja 6 tagavara-nime.

Maksva seaduse järele loetakse Saksamaal vannutatud mehe ametid auametiks (§ 84 G. V. G.). Vannutatud meesteks võivad olla kõik Saksa riigi kodanikud, kes 30 aastat vanaks on saanud. Vannutatud meesteks ei või aga olla isikud, kes kohtuliku uurimise all on kuritööde pärast, mille eest karistusena võib olla avaliku ameti pidamise õiguste kaotamine; isikud, kes kaelakohtu otsuse järele selle võimaluse on kaotanud; isikud, kelle kohtu korraldusel on kitsendatud õigusi oma varanduse üle valitseda; isikud, kes veel 30 aastat vanaks ei ole saa-

nud; isikud, kes algnimekirja väljapaneku päevast arvates kahte aastat kohalises kogukonnas ei ole elanud; kes enese ehk oma perekonna ülespidamiseks vaesuspaiukit saavad ehk kolmel viimasel aastal, algnimekirja väljapanekust arvates, on saanud; isikud, kes kehaliste või vaimliste puuduste pärast sesse ametisse ei kõlba; teenijad. Niisamuti ei või vannutatud meesteks olla ministrid, vabade Hansa linnade senaatorid, riigiametnikud (Reichsbeamte) ja (Staatsbeamte), kohtunikud ja advokaadid, kohtu- ja politseipristavid, vaimulikud, rahvakooliõpetajad.

Vannutatud meeste kohuse täitmisest võidakse vabastada seadusandlike kogude liikmed, isikud, kes eelmisel aastal vannutatud mehe kohuseid täitsid ehk jälle vähemalt viiest schöffenkohtu istumisest osa võtsid, arstid, apteekrid, kellel abilisi ei ole, isikud, kes 65 aastat vanaks on saanud, isikud, kes tööks teevad, et nemad mitte ei jõua vannutatud mehe kohustuse täitmisega seotud kulusid katta. Iga vannutatud meeste kohtu juures tarvisminev vannutatud meeste arv kui ka nende jagamine üksikute kohtu ametkondade (Amtsgerichtsbezirk) peale määratakse maakohtu valitsuse (Landesjustizverwaltung) poolt kindlaks. Ning iga aasta seab kutse-ehk ametikohtu juures sellekohane komisjon tuleva aasta jaoks vannutatud meeste esialgsed nimekirjad kokku, mis siis ühes sissetulnud nimekirjade, kohtu märkuste ja kaebustega maakohtu eesistujale saadetakse. Viimane määrab maakohtu istumise, millest viis kohtu liiget, kohtu president ja direktorid osa võtavad, kus lõpulikult kõik kaebused ja protestid vannutatud meeste kohta otsustatakse ning esialgsete või ettepandavate nimekirjade järele vandekohtu jaoks vannutatud meeste ja

nende abiliste nimekiri — nõndanimetatud aasta-nimekiri — kokku seatakse.

Hiljemalt kaks nädalat enne vande-kohtu istumisi valitakse liisu läbi avalikul maakohtu istumisel, millest president ja 2 kohtu liiget ning prokuröör osa võtavad, 30 vannutatud meest välja. Liisku võtab president ning seda protokollib kohtu kirjutaja. Loosi läbi väljavalitud vannutatud meeste nimekirja saadab maakohus määratud vannutatud meeste eesistujale. Vähemalt üks nädal enne vannutatud meeste kohtu istumist kutsutakse lõpu-nimekirjas (Spruchliste) äratähendatud vannutatud mehed kohtu eesistuja poolt kohtu istumisele kindlaksmääratud ajaks ning kohale ühes teadaandmisega, et neid ilma põhjuseta ilmumata jäämise korral trahvitakse 5—1000 margani ja nad seaduslikule vastutusele võetakse. Peab veel tähendama, et vannutatud mehele Saksamaal reisi- ja päevaraha maksetakse nende päevade eest, mil ta ametis on.

Saksamaa vannutatud meeste kohuga samatüübiliseks tuleb Austria vannutatud meeste kohut lugeda.

Venemaal võidi enne enamlust maksnud korra järele vannutatud meesteks valida igast seisusest Vene riigi alamaid, kes Vene keelt rääkida ja lugeda oskasid, mitte nooremaid kui 25 aastat ja mitte vanemad kui 70 aastat, ja kes vähemalt kaks aastat seal maakonnas on elanud, kus nad valitavad on (§ 81 Уч. Суд. Уст.).

Vannutatud meesteks ei võinud olla: isikud, kes eeluurimise ja kohtu all on ehk keda kohtu poolt seadusvastase teo eest türmiga on karistatud; isikud, kes kohtuametist või vaimulikust teenistusest on loovutatud ehk sest seisusest välja heidetud; pankrotti jäänud ehk maksujõuetuks tunnistatud võlgnikud; raiskamise eest hooie alla

võetud; pimedad, kurdid, tummad ja vaimuhaiged; maja teenijad, ja kes puruvaeseks on jäänud (§ 82). Peale selle ei kanta vannutatud meeste nimekirja vaimulikud ja mungad, isikud IV. kl. kodanilises riigiteenistuses, kohtu liikmed ja ametnikud; kohtupristavid ja notaariused, välja arvatud aurahukohtunikud; prokurörid, asekuubernid, mitmesugused ametnikud, kui neil abi ei ole; politseiametnikud, sõjaväelised; alg-; kihelkonna- ja linnakooli õpetajad ja karantiini ametnikud (§ 85). Ühtlasi nõutakse vannutatud meestelt §§ 84, 87, 88 põhjal teatavat varanduslist tsensust.

Venemaa vannutatud meeste nimekirjade kokkuseadmise iseloomulikuks nähtuseks oli territoriaalfüksus, maakond, mida kuni lõpuni ei muudetud.

Igas maakonnas seati üleüldised nimekirjad tähestiku järele kokku: 1) kohaliku maakonna semstvovalitsuse esimehe poolt — isikute kohta, kellel kreisis liikumata varandust on; 2) linna- pea poolt — linnas elavate liikumata varanduste omanikkude ja vastavate tööstuse- ja äriettevõtjate kohta; 3) semstvo jaoskonna-ülemia poolt — maakonnas elavate isikute kohta, kes § 84 p. 1—3 pole ära tähendatud, ja 4) kreis- ehk linnapolitsei poolt — kõigi teiste isikute kohta, kes eespool pole tähendatud. Need ülemaltähendatud nimekirjad saadeti mitte hiljem 1. juunit vannutatud meeste järjekorralise nimekirja kokkuseadmise kohalise komisjoni esimehele. Sesse komisjoni kuulusid esimehena maakonna aadeliseisuse esimees, liikmetena maakonna ringkonnakohtu liige, semstvo jaoskonna-ülemad, kohalik linnakohtunik ehk rahukohtunik ja teised. Tähen- datud komisjoni ülesandeks oli protestide läbivaatamine ja otsustamine, mis esialgsete nimekirjade kokkuseadmise-kohta sisse oli antud, peaaajali-

kult aga oma äranägemise ja põhjaliku läbikaalumise järele esialgsetest nimekirjadest tarvilik arv vannutatud mehi välja valida ja nende kohta aasta-nimekiri kokku seada; niisamuti ka vannutatud meeste asemikkude nimekiri valmistada. Peale selle jagas sama komisjon aasta-nimekirja üles-tähendatud vannutatud mehed üksikutesse gruppidesse ajajärkude — kuude peale ära, et võimaldada selle läbi juba ennemini vannutatud meestele teatada, millal neist keegi peab kohut mõistma ilmuma. Need kuu-nimekirjad kuulutati välja kohalises Kubermangu Teatajas ja saadeti Ringkonnakohtule. Sellega lõppes ajutiste komisjonide tegevus ja vannutatud meeste kolleegiumi moodustamine läks täielikult kohtu kätte. Hiljemalt kolm nädalat enne vandekohtu istumist seadis kohtu esimees liisu läbi kuu-nimekirja üles-tähendatud vannutatud meestest avalikul korraldaval kohtu istumisel nõnda nimetatud teenistuse-nimekirja kokku vannutatud meeste ja nende asemikkude suhtes. Esimene nimekiri sisaldas 30 nime, teine 3 nime.

K. Grau.

(Järgneb)

Kriminaalkohtu-seadustiku oskussõnad.

(Lõpp).

P.

Равноправіе — üheõiguslikkus
равноправность — üheõigusus
равноправный — üheõigune, üheõiguslik
разбирательство (дѣла) — (asja) haru-tamine, -tus
разбираться (въ судѣ) — (kohtus, kohtulikult) harutama
раздѣленіе (голосовъ) — (häälte) jaotamine, -tus, jagumine, -mus¹⁾
раздѣлять — jaotama

раздѣляться — jaguma (jaon); голоса
раздѣлились поровну — hääled ja-gusid pooleks
размѣръ = мѣра — määr
разногласіе — lahkeli
разоблачать — paljastama
разоблачаться — paljastuma
разоблаченіе — paljastamine, -tus, -tumine, -mus
разрѣшать — lahendama
разрѣшаться — lahendumine
разрѣшеніе — lahendamine, -dus, -dumine, -umus
разсматривать (вопросъ, дѣло) — läbi vaatama
разсмотрѣніе (вопроса, дѣла) — läbi-vaatamine, -tus
разсчитывать платежъ — ajatama²⁾ maksu
разсрочка платежа — maksu ajata-mine, -tus; платить въ рассрочку — ajati maksma
разсудительный — arukas
рассудокъ — aru
расчетъ — väljaarvamine, = arve, arvekiri, lõpparve; быть въ расчетѣ — tasa olema
разсчитывать — välja arvama; lõpp-arvet andma, tegema
разсылный — käskjalg
разумѣніе — arusaavus; дѣйствовать съ разумѣніемъ — arusaavusega toimima
разумъ (Vernunft) — mõistus
разъяснять — selgitama
разъясняться — selgima
разъясненіе — selgitamine, -tus, sel-gimine, -mus
районъ дѣйствій — toimeala³⁾
расписка (Quittung) — tasutäht
расписываться въ полученіи платежа (quittieren) — tasu tähitama
распорядительное засѣданіе — kor-raldav istung
распоряжаться — käsutama, seadlema
распоряженіе — käsutamine, -tus, seadlemine, -tus

расходъ — väljaminek
резюме — kokkuvõte
реплика — vastuvaidlus
родъ преступления — kuriteo laad
розыскъ (обвиняемаго) — tagaotsimine, -mus
руководство — juhe (-hte).

С.

Свиданіе — kohtamine, -mus
свидаться — kohtama
свѣдущее лицо — asjatundja
свѣдѣніе — teade (-te)
священнослужитель — vaimulik
сессія — istungkond
система — järjestis
систематизация — järjestamine, -stus
систематизировать — järjestama
склоненіе — kallutamine, -tus, kaldumine, -mus
склонность — kalduvus
склонять — kallutama, mõjutama, sobitama; склонять къ примиренію — lepitama, leppima panema
склоняться — kalduma, sobima
скрѣпа — kinnitus
скрывать — varjama, peitma
скрываться — varjuma, peituma; обвиняемый скрывается отъ суда — süüdistatav varjub kohtu eest
слабоумный — nõrgameelne, totter
сложность — keerulisus, keerdlikkus
сложный — keeruline, keerdik
слушаніе дѣла — asja kuulamine, -mus
слѣдственная часть — uurimis-jaoskond
слѣдственное дѣйствіе — uurimistoimus
смѣшанная подсудность — segakohtualluvus
смягченіе наказанія — karistuse kergendamise, -dus, vähendamise, -dus
снисходительный — leebiv; быть снисходительнымъ — leebima (kollega) 4)

снисхожденіе — leeve (-be)
сноситься — kohtlema, liikima
сношеніе — kohtlemine, -mus, liikimine, -mus
собираніе (голосовъ) — (häälte) kogumine
собраніе (общее) — üldkoosolek
совмѣстимость — ühitavus, ühtivus
совмѣщать — ühitama
совмѣщаться — ühtima
совмѣщеніе — ühitamine, -mus, ühtimine, -mus
совѣсть — sisetunne 5)
совѣщаніе — nõupidamine, -mus
совѣщаться — nõu pidama
соблазнъ — avatlemine, -lus, peibutamine, -tus
соблазнять — avatlema, peibutama 6)
согласіе — nõusolek
соглашеніе — kokkulepe
содержаніе (дѣла) — (asja) sisu
содержащійся подъ стражею — vahi all peetav
содѣйствіе — kaasabi
соединеніе — ühendamine, -dus, ühinemine, -mus
соединять — ühendama
соединяться — ühinema
сознавать — teadlik olema (millest), oimama 7)
сознаваться — oimuma, ülestunnistama
сознаніе — oimamine, oimus, teadvus, ülestunnistamine, -tus, süütunnistamine, -tus
соображать — (ermessen, kombinieren) kavatsema; (erwägen) arütlemine, kaaluma; (begreifen) taipama
соображеніе — kavatsemine, -sus; arütlemine, -lus; taip (-bu)
сообщеніе — teadaandmine, -anne (-de)
сопровождать — saatma; сопровождающее (дѣйствіе) — saatev (toimus)
составленіе (протокола, опредѣленія) — (lauakirja, määruse) kokkuseadmine, -seade (-de)

епископъ (судей, свидѣтелей) — (koh-
tunikkude, tunnistajate) nimekirii,
nimestik
споръ — vaidlus; спорный вопросъ
— vaidlusküsimus
способъ — viis
сравнительно — võrdlemisi
сравнительный — võrrendlik
средство — vahend
срокъ — tähtaeg
ссора — riid
статья (закона) — (seaduse) tähis;
§ 5², пунктъ 4, лит. б. — tähis
5 märk 2, täpis 4, täht b.
степень участія въ преступленіи —
osavõtte määr kuriteos; степень
разумѣнія — arusaavuse määr
сторона (въ дѣлѣ) — pool
субъектъ — isik, subjekt
судимость — karistuvus
судить — kohut mõistma
судиться — kohut käima
судопроизводство — kohtupidamine
сужденіе — arutlemine, -lus; имѣть
сужденіе — arutlema
сумасшедшій — hullumeelne
суточныя — päevaraha
сущность (вопроса) — (küsimuse)
tunne
схема — kaava
схематизація — kavastamine, -tus
схематизировать — kavastama
сыскная полиція — kriminaalpolitsei
сыскъ — ots (om. otsi).

T.

Терпѣливость — kannatlikkus
территориальная компетенція — ma-
alane võimkond
толковать — tõlgitsema
толмачъ — tõlgitseja
торжественное общаніе — pühalik
tõotus
точка — täpp
точно — täpsalt
точность — täpsus
точный — täppis (om. täpsa)⁹

туземецъ — kodumaalane
туземное производство — kodumaa
toodang, kodumaine tootmine
тюрьма — vangikoda, vangla⁹); van-
gistus; осужденъ въ тюрьму —
mõistetü vangil; наказанъ тюремю
— karistati vangistusega; пребы-
ваніе въ тюрьмѣ, въ заключеніи
— vangus; заключеніе въ тюрьму
— vangistamine, -stus
тягаться — tülima¹⁰)
тяжба — õigustüli
тяжущійся — tülja.

У.

Убѣдительно — kindvalt
убѣждать — kindma (-nna)¹¹)
убѣждаться — kinduma
убѣжденіе — kindumus, kinne (-de)
убѣжденно — kindunult
убѣжденный — kindunud, kindunu
убыль — kadu
убытокъ — hävi, kahju
увольнять — vallandama; въ отпускъ
— puhkusele lubama; свидѣтель,
присяжный засѣдатель былъ уво-
ленъ — tunnistaja, vandekohtunik
vallandati
увѣдомленіе — teatamine, -tus, -tumine,
-mus
увѣдомлять — teatama
увѣдомляться — teatuma
удалить (свидѣтелей) — eraldama
(tunnistajaid)
удовлетвореніе — rahuldamine, -dus;
rahuldumine, -umus
удовлетворять — rahuldama
удовлетворяться — rahulduma
удовольствіе — tõestamine, -tus
удовольврять — tõestama
уклоненіе (отъ суда) — (kohtust)
põikamine, põige (-ke)
уклоняться (отъ суда) — (kohtust)
põikama
улика — süüstis¹²)
уличать — süüstama
умный — oiukas, tark

умственное разстройство — meele-
segadus

умъ (Verstand) — meel, oid (om. oiu)

универсальная довѣренность — üld-
volikiri

упускать — minetama

упускаться — minetuma

упущение — minetumine, -tus, -tumine,
-umus

усматривать — arvama

усмотрѣние — arvatus (Ermessen),

āranāgemine; по моему усмотрѣ-
нію — minu arust

установъ — seadustik

устранение — kõrvaldamine, -dus;
-dumine, -mus

устраняемость — kõrvaldatavus, kõr-
valdumus

устранять — kõrvaldama

устраняться — kõrvalduma

участвующее въ дѣлѣ лицо — asja-
osaline

участіе — osavõte; безъ участія,
osavõtteta, osavõtmata

ученое общество — teaduslik selts,
õpetlaste selts

учреждение — asutus

Ф.

факторъ — tegur

фактъ — tõsiasi

форма — vorm, kuju

формальный — vormlik, vormiline

функция — toim (-mi)

Ц.

Церковное покаяніе — kiriklik (süü)
kahetsus

Ч.

Частичное (исполнение приговора) —
osaime (otsusetäitmine, -täide, -te)

частная жалоба (въ уголовномъ про-
цессѣ) — erakaebus; (въ граждан-
скомъ процессѣ) — erikaebus;
(hoiukorralistes asjus) — teistus või
tühjamiskaebus (kaebuse sisu järele)

частное поставление — erimäärus
частный обвинитель — erasüüdistaja,
erakaebaja

чередъ = очередь — järjestik

чинъ (таможни) — (tolli) ametnik

Ш.

Шпіонство — salakuulamine, -mus

шпіонъ — salakuulaja

Э.

Экспертиза (судебно-медицинская) —
oskustamine, -tus; производить

экспертизу — oskustama

экспертъ — oskus¹³⁾

Я.

Явка (документа) — ilmutamine, -tus,
avaldamine, -ldus

явка (свидѣтеля) — ilmumine, -mus

являть (документъ) — ilmutama, aval-
dama

являться (о свидѣтель и т. д.) —
ilmuma

явно невинный — lausa süüta.

Seletavad märkused eespool avaldatud oskussõnade juurde

1) jagumine, jagumus jne. Ei ole mingit põhjust selle sõnatüve külge silpi -ne- liita, nagu seda tavaliselt küll tehakse; nii siis mitte jaguneb jne., vaid jaob, hääled jaovad, jagusid pooleks jne. — umbes nii kuidas pööratakse sõna kaduma, kaon.

2) ajatama on tuletatud sõnast aeg; maksu ajatama tähendaks seega maksu teatavate aegade, tähtaegade peale määrama.

3) toimeala. Sõna toime (nimetav kääne II., omastav III. hääleostmel) on tuletis verbumist toimima; nii siis tähendab toimeala (genetiivne liitumus) umbes sedasama mis toimimisala, kuid oma lähemuse pärast on esimene viimasest soovitatavam.

4) leebe — mahe, rahva suus iseära-
nis ilma kohta tarvitata sõna.

5) sisetunne — märksa eelistatavam kui senine abitu sõna: südametunnistus.

6) peibutama — rahvapärane sõna, väljendab sedasama, mis avaldamagi.

7) oimama — arendatud rahvale tuttavast sõnast oim, oimu = mõistus, arusaamine.

8) täppis (om. täpsa) — on selsamal kombel tuletatud sõnast täpp (om. täpi), nagu on rahvas arendanud nii mõnedki sõnad, nagu: kuulus, õõnes, rõõmus, hoogus, tähtis, hoopis jne.

9) vangla — tähendab kohta, kus vangis ollakse. Üleüldse tähendab tuletusiide -la eesti sõnades ikka kohta: lehtla, kilpla, võimla, Kungla, Toonela jne.

10) tülisma — paralleelvorm sõnale tülitsema; ettetoodud kujul võiks teda aga fikseerida õigusteaduslikuks oskussõnaks, mis vastaks mõistele тяраться.

11) kindma (muuta niisama kui kandma, andma) — on uus sõna, tuletatud tüvest kind, nagu see esineb sõnades kindel, kindlus, kinni, kinnitama jne.; kindma tähendaks nii siis: kindlale arvamisele viima, uskuma panema — überzeugen, убъждать. J. Aaviku poolt selleks soovitatud sõna veenma (nähtavasti saksakeelse sõna (überführen ligikaudne tõlge) ei anna kõnealust mõistet mitte just tabavalt edasi.

12) süüstis — asi, mis süüstamiseks, süüdistamiseks ettetoodav.

13) oskur — oma kutse poolest oskaja, seega eriline asjatundja.

Kohtute tegevus.

Kas Evang. Luteruse usu Konsistoorium kuulub nende asutuste hulka, kes revideerimist ja järelvalvet koolides teostavad?

Vastus eitav.

Riigi Teatajas nr. 6 ja 10 — 1918 a. avaldatud Eestimaa koolivalitsuse ajutises korralduses ei ole asutuste hulgas, kes revideerimist ja järelvalvet koolides teostavad, Konsistoorium mitte ära tähendatud. Riigi Teatajas nr. 72 — 1919 a. avaldatud Haridusministeeriumi määruses tunnikava kohta õpeasutustes niisama R. T. nr. 75/76 — 1920 avaldatud avalikkude algkoolide seaduse ja R. T. nr. 145/146 — 1920 avaldatud Haridusministeeriumi määruses algkooli tunnikava kohta ei ole usüõpetus kui õpeaine koolides ette

nähtud. Kirikuseaduse § 553 ja 440 ei ole küll ära muudetud ja maksavad ka praegu, aga nende teostamine ei ole muutunud olukorra tõttu Eesti Vabariigis mitte võimalik (R. adm. t. nr. 1 — 1919 a.)*.

Kas tsiviil- või administratiivkohus lahendab vaba kokkuleppe põhjal linna teenistuses olevate isikute teenistusest lahtilaskmise alal tekkivad vaidlused?

Vastus: Tsiviilkohus.

On teenistusest vabastud isikud linnateenistuses vaba kokkuleppe põhjal olnud, siis lahendatakse nende vahekorid linnaga eraõigusliste normidega ja kõik vaidlused, mis nende ametist lahtilaskmise alal tekivad, tulevad lahendada mitte administratiiv-, vaid tsiviilkohtu teel. (R. adm. t. nr. 436/1920.)

Kes võivad seaduse seletuse pärimisega Riigikohtu poole pöörda?

Seaduse seletuse pärimisega Riigikohtus esineda võivad ainult Vabariigi valitsuse liikmed ehk peavalitsuste juhatajad, kuna teistel asutustel ehk isikutel selleks õigust ei ole (Vene Sead. Kogu I köide II. jagu 1917 a. Val. Sen. Korr. § 76 p. 10 ja Min. Korr. Sead. § 176 p. 1 — 1916 a. väljaanne). (R. adm. t. nr. 553/1920.)

Kas politsei peavalitsusel on õigus politseijaoskonna ülemat ametist tagandada?

Vastus jaatav.

Politsei peavalitsusel on õigus jaoskonna politseiülemat ametist tagandada, kui ta leiab, et jaoskonna ülem tema peale pandud ülesandeid täita ei suuda (Polits. korraldus § 10 — R. T. nr. 4/5 — 1920. nr.). Seadus jätab ametist tagandamise täiesti

* Riigikohtu administratiiv osakonna toimetis.

Karrippuvaks politsei peavalitsuse äränägemisest ja ei tähenda ära, missugusel juhtumisel politsei peavalitsus võiks järelduse teha, et jaoskonna ülem ei suuda tema peale pandud ülesandeid täita (R. adm. t. nr. 510—1920).

Kas Siseministril on õigus väljamaa alamaid Eesti Vabariigi piiridest välja saata?

Vastus jaatav.

Heakorra ja julgeoleku alalhoide Sead. § 365. põhjal on Siseministril täis õigus väljamaa alamaid Eesti Vabariigi piiridest välja saata. (R. adm. t. nr. 512 — 1920.).

Kas maakonna rekvireerimise- ja kahjude hindamise komisjoni otsuse peale võib administratiivkohtusse edasi kaevata?

Vastus eitav.

Maakonna rekvireerimise ja kahjude hindamise komisjoni otsuse peale võib edasi kaevata rekvireerimise ja kahjude hindamise peakomisjonile (R. T. nr. 14. — 1919. Aj. Val. määrus 25. II. 1919. a. rekv. ja kahj. hind. kom. kohta § 8.). (R. adm. t. nr. 669. — 1920.).

Kas võib erakorralise salajase viinapõletamise ja sellega kauplemise vastu võitleja komisjoni otsuse peale otsekohe Riigikohtusse kaevata?

Vastus eitav.

Nimetatud komisjoni otsuste peale tuleb Siseministrile kaevata (R. T. nr. 14/15 — 1920. Sead. nr. 73 § 13.). (R. adm. t. nr. 699 — 1920.).

Kas vallavalitsus on kohustatud väljaspool valdu viibivatele nõukogu liiketele nõukogu koosolekule ilmumise kutseld saatma?

Vastus eitav.

Kui nõukogu liige on valla piiri-

dest lahkunud, ilma et tema vallavalitsusele oma uut elukohta üles oleks annud ja soovi avaldanud, et temale nõukogu koosolekute kutsetähed sinna väljaspool valda kätte saadetak, siis ei ole vallavalitsus kohustatud temale väljapoole valla piire kutseid saatma. (R. adm. t. nr. 305 — 1920.).

Kas üksiku küsimusega, ilma et seaduse seletust nõutaks, võib Riigikohtu Administratiiv-Osakonnas esineda?

Vastus eitav.

1) Riigikohtu administratiiv-osakonnale, kellel Vene Senati I., II., III. ja IV. departamangu õigused ja kohused on (R. T. nr. 82/83—1919.), allub Riigikohtu seaduse § 17. ja Val. Sen. kor. § 76. p. 10. järele seaduste õige mõtte seletamine, 2) Vene Sead. Kogu I. k. II. j. Min. kor. § 176. p. 6. (26. XII. 1916. a. seaduse järele) pidid ministrid Senatile otsustamiseks ette panema üleüldised täidesaatmise asjad, kui tarvis tuli seaduse õiget mõtet seletada nendes küsimustes, mis Senatile alluvas asutustes mitte ühetaoliselt ei otsustatud ehk tegelikul tarvitusel kahtlust äratasid, 3) eespoolsest tuleb järeldada, et ministril õigus on Riigikohtu administratiiv-osakonnale ettepanekuid teha seaduste seletamiseks, aga mitte üksikuid asju, kus mingisugust seaduse seletamist ei nõuta, kuid asja otsustamist, Riigikohtu eelotsustamise alla anda, selle asemel, et ministeerium ise asja ära otsustaks. (R. adm. t. nr. 330. — 1920.).

Kas Rahukogu alaline liige võib oma resolutsiooniga Seltsi põhikirja registreerimise palve ettekantud põhikirja puudulikkuse pärast tagasi lükata?

Vastus eitav.

Seltsi põhikirja registreerimise palve peab ära otsustama Rahukogu

avalikul istumisel, aga seda ei ole õigustatud tegema Rahukogu liige oma resolutsiooniga (seltside, ühisuste ja nende liitude registr. sead. § 13—18. R. T. nr. 18 — 1919.), (R. adm. t. nr, 434 — 1920.).

Kas Siseministril on õigus rekvireerimise ja kahjude hindamise peakomisjoni otsust muuta?

Vastus eitav.

Riigi Teatajas nr. 14 — 1919. a. avaldatud „määruse rekvireerimise ja kahjude hindamise komisjonidest ja peakomisjonist rekvireerimise ja kahjude hindamise asjus“ § 29. põhjal on rekvireerimise peakomisjoni otsused lõpulikud ja neid kui lõpulikke ei või Siseminister muuta. (R. adm. nr. 478 — 1920.).

Kas maakonna riigimaade ülema peale võib administratiiv-kohtukorras kaevata?

Vastus eitav.

Administratiiv-kohtukorra §§ 2, 4., 5. ja 6. (R. T. nr. 10—1919. a.) on äratähtendatud need ametnikud ja asutused, kelle korralduste ja otsuste peale administratiivkohtu korras võib kaevata ja maakonna riigimaade ülemende hulka ei kuulu, millest tuleb järeldada, et maakonna riigimaade ülema otsuste ja korralduste peale võib ainult Põllutöoministeeriumile kaevata. (R. adm. nr. 541 — 1920.).

Kas on rahukohtunikud otsused, milledega on karistused määratud küni 7-päevase arestinii ehk 50 margani, lõpulikud või võib neis asjus apellatsioon korras edasi kaevata?

Riigikohtu kriminaal-osakond on seletanud, et niisugused otsused lõpulikud on. (1920. a. nr. 119., 132., 119. ja teised asjad). Ajutiste koh-

tute sisseseadmise seaduse 1918. a. 18. nov. (R. T. nr. 1) p. „i“ järele süüteoasjades võib, kui karistus üle 50 rbl. (resp. marga) ehk 7-päevase aresti ei ulata, kaevata Rahukogusse ainult kassatsiooni teel. Siinsamas on kriminaalkohtu-seadustiku § 124. peale tähtendatud. — Üheskoos on nende seaduste mõte küllalt selge, et karistuse all tuleb mõista rahukohtuniku poolt määratud, mitte aga süüteo eest ähvardav karistus.

Tartu ülikooli õigusteaduskonna tegevusest 1920 a.

Õigusteaduskond algas oma tegevust jaanuaril 1920; on seega kaks semestrit juba töötanud. Praegu on isiklik kokkusead:

5 professorit: A. Piip, E. Berendts, J. Tjutrumov, A. Bjerre, W. Seeler; 2 professori k. t.: N. Maim (praegu dekaani k. t.) ja J. Filippov; 1 dotsent: J. Uluots.

Õpejõududest on loenguid pidanud:

prof. E. Berendts: finants õigus ja poliit. ökonomia;

prof. A. Bjerre: kriminaal õiguse teooriate ajalugu, kriminaal õigus ja kriminaal-psüholoogia;

prof. J. Tjutrumov: tsiviil õigus, tsiviil protsess, kaubandusõigus;

prof. N. Maim: üldine riigiõpetus ja positiivne riigiõigus;

prof. J. Filippov: praktiline poliitiline ökonomia;

dots. J. Uluots: üldine õiguse teooria ja Rooma õiguse ajalugu.

Seega on 12 õpeaine üle läinud semestril juba loetud. Tuleval 1921 a. kevad-semestril on loengud ette näha veel neljas õpeaines: õiguse filosoofia ajaloos — prof. Bjerre, administratiiv õiguses — prof. Maim, rahvusvahelises

õiguses ja Rooma õiguse dogmas. On ka kavatsusel kriminaal-protsessis õpetööd korraldada. Õpetegevus on käimas endise Jurjevi ülikooli programmi järele, kus juures õpeainetest ära jäänud on Vene õiguse ajalugu ja kiriku õigus. Peale välja jäetud kahe viimase õpeaine ei ole ka statistika üle õigus-teaduskonnas veel loenguid peetud.

1920 a. kanti ette 9 õpeainest 3 Eesti keeles, 5 Vene keeles ja 1 Saksa keeles.

Eksamid on olnud mai kuul, oktoobril ja detsembril.

Ülikooli kursuse lõpetasid: Friedrich Koch (saksl.), Andrei Kurrikoff, Harald Puusik, Hermann Sumberg, Ferdinand Wellner, Eduard Willmann, Ernst Össo (viimased kõik eestlased).

Õigusteaduskonna poolt on järgmised võistlusteemad auhindade saa-

miseks ülikooli aastapäeval 1. detsembril 1920 väljakuulutatud:

Kriminaal õiguses: „Über die Todesstrafe“ (Surmanuhtlusest);

Finants õiguses: „Die Wertzuwachssteuer“ (Väärtuste juurekasvu maks);

Tsiviil õiguses: »Объ имущественныхъ отношеніяхъ между супругами въ связи съ дѣйствующими по другимъ гражданскимъ кодексамъ системами имущественныхъ отношеній между супругами».

Võistlusteid võib kirjutada eesti, vene, saksa keeles.

Vastutav toimetaja — F. Karlson.

Väljaandja — Tartu Õigusteadlaste Selts.

H. Laakmann'i trükk, Tartus.

JURIIDILINE KUUKIRI

ÕIGUS

Ajakirja sisuks on juriidilised artiklid, kodu- ja väljamaa seadusandluse ülevaade, kodu- ja väljamaa kohtu tegevus, esiti Riigikohtu praksis.

„ÕIGUS“ annab lisana Riigikohtu otsused ja toob Tartu Õigusteadlaste Seltsi juures asuva oskussõnade komisjoni poolt väljatöötatud õigusteaduse oskussõnad.

„ÕIGUSE“ lähemateks kaastööliseks on Riigikohtu liikmed: K. Parts, J. Lõo, P. Puusepp, P. Beniko, M. Taevere ja R. Koemets, prof. N. Maim, prokur. abi R. Rägo, vann. advokaadid K. Grau ja F. Karlson, notaarius J. Kristelstein.

„ÕIGUS“ on tähtis valitsuse ja omavalitsuse asutustele, kohtu tegelastele, ametnikkudele ja kõigile neile, kellel on kokkupuutumist seaduse andmisega ehk tema täitmisega.

„ÕIGUSE“ tellimise hind on 75 mk. 1/4 a.

On saada veel 1920 a. ilmunud kolm nummert, hind 75 mk.

Toimetaja ja talitus: Tartus, Aia tän. 39.